

MASARYKOVA UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav klasických studií

Josef Valenta

Vybrané listy z Petrarkovy sbírky
Epystole metriche

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jana Nechutová, CSc.

Brno 2012

*Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....

*Tímto srdečně děkuji vedoucí mé práce prof. PhDr. Janě Nechutové, CSc.,
za její ušlechtilost, trpělivost a cenné rady, kterými mi při přípravě práce pomáhala,
Mgr. Marii Žákové za její ochotu a pomoc při překladu německých textů,
RNDr. Josefu Gerbrichovi za obětavost a typografické rady
a přátelům Adce a Jirkovi Slavíkovým za poskytnutí tiskárny při psaní.*

Největší dík ale patří mé rodině za všestrannou podporu během mého dosavadního studia.

Bibliografický záznam

VALENTA, Josef. *Vybrané listy z Petrarkovy sbírky Epystole metriche* [online]. [cit. 2012-06-29]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jana Nechutová. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/342443/ff_b/>.

Anotace

Tato bakalářská diplomová práce je zaměřena na Petrarkovu sbírku *Epystole metriche*. Ve své první části pojednává o počátcích renesančního humanismu a o Petrarkově životě a díle. Druhá část práce obsahuje čtyři metrické dopisy, jejich překlady a komentáře.

Abstract

This bachelor thesis considers Petrarch's collection *Epystole metriche*. The first part deals with the dawn of renaissance humanism and describes Petrarch's life and work, while the second part contains four metrical epistles with translations and commentary.

Klíčová slova

Petrarca Francesco [1304-1374], *Epystole metriche*, renesanční humanismus, humanisté italští, literatura italská, literatura latinská

Keywords

Petrarch, Verse letters, Metrical epistles, renaissance humanism

Obsah

1 Úvod	1
2 Renesanční humanismus	1
2.1 Padovský prehumanismus	2
2.2 Verona a Vicenza	3
2.3 Další centra	3
2.4 Petrarkova úloha	3
3 Život	5
4 Dílo prozaické	7
4.1 De viris illustribus (<i>O slavných mužích</i>)	7
4.2 De otio religioso (<i>O zbožném klidu</i>)	8
4.3 De vita solitaria (<i>O samotářském životě</i>)	8
4.4 Secretum meum (<i>De secreto conflictu curarum mearum</i>) (<i>Mé tajemství</i>).....	9
4.5 De remediis utriusque fortune (<i>O léčích proti štěstí a neštěstí</i>).....	10
4.6 Polemické spisy	10
4.6.1 De sui ipsius et multorum ignorantia (<i>O nevědomosti mé a mnoha dalších</i>).....	10
4.6.2 Invectiva contra eum qui maledixit Italie (<i>Invektiva proti tomu, kdo pobaněl Itálii</i>)	10
4.6.3 Invectiva contra quendam magni status hominem (<i>Invektiva proti jistému vysoce postavenému muži</i>).....	11
4.6.4 Invectiva contra medicum (<i>Invektivy proti lékařovi</i>).....	11
4.6.5 Rerum memorandarum libri	11
4.6.6 Itinerarium breve de Janua usque ad Ierusalem et Terram Sanctam (<i>Stručný průvodce na cestu z Janova do Jeruzaléma a Svaté země</i>).....	11
4.7 Korespondence	11
4.7.1 Rerum familiarium libri (<i>Listy přátelům</i>)	11
4.7.2 Rerum senilium libri (<i>Dopisy ze stáří</i>)	12
4.7.3 Disperse (<i>Rozptýlené listy</i>).....	12
4.7.4 Liber sine nomine (<i>Knih bez názvu</i>)	12
4.8 De gestis Caesaris.....	13
5 Dílo básnické	13
5.1 Africa	13
5.2 Bucolicum carmen (<i>Pastýřská píseň</i>).....	13

5.3	Rerum vulgarium fragmenta (<i>Fragmenty básní v rodném jazyce</i>)	14
5.4	Psalmi penitentiales (<i>Kajícné žalmy</i>).....	14
6	Epystole metricae (<i>Listy ve verších</i>).....	15
6.1	Jazyk a grafika	16
6.2	Dočování sbírky a novější edice	16
6.3	Text vybraných listů.....	19
6.3.1	Ad Lelium suum.....	19
6.3.2	Ad arbores suas	20
6.3.3	Ad Iohannem Boccacium Florentinum poetam.....	21
6.3.4	Ad Italiam.....	21
6.4	Překlad čtyř listů.....	22
6.4.1	Svému Laelio.....	22
6.4.2	Svým stromům.....	23
6.4.3	Giovannimu Boccacciovi Florentskému, básníku	23
6.4.4	Itálii.....	24
6.5	Komentář k jednotlivým listům	24
6.5.1	Ad Lelium suum.....	24
6.5.2	Ad arbores suas	25
6.5.3	Ad Iohannem Boccacium Florentinum poetam.....	26
6.5.4	Ad Italiam.....	27
7	Závěr.....	28
8	Prameny a literatura	29
8.1	Prameny.....	29
8.2	Použitá literatura	29
8.3	Internetové zdroje.....	31
8.4	Subsidia.....	31
9	Přílohy	32
9.1	Příloha 1: Dopis <i>Famil. VII, 15</i>	32
9.2	Příloha 2: Epystola <i>Ad Luchinum Vicecomitem</i>	33
9.3	Příloha 3: Dopis <i>Famil. XI, 2</i>	35

1 Úvod

Nezbývá mi než se připojit ke steskům již tradičně připojovaným k úvodům do Petrarkových děl a studií o něm. Bohužel musím, jako mnozí přede mnou, konstatovat, že ani od vydání poslední petrarkovské publikace nevyšla široká veřejnost z omylu a o Francesku Petrarkovi – pokud jej vůbec zná – stále smýšlí pouze jako o pisateli sonetů a milovníku tajemné Laury. Je to škoda? Má nám to vadit? A co by na tuto skutečnost řekl samotný Petrarca, kterému tolik záleželo na tom, jak jej uvidí jeho *posteritas*? Víme jistě, že by svůj *Zpěvník* ve stáří jistě nezavrhl a nenazval *lyrickým smetím* – vždyť jej cizeloval až do poslední chvíle. Mám ale za to, že by byl šťastnější, kdyby do obecného povědomí lidí vešla i jeho závažnější díla s filosofickou a morální tematikou. Budu vděčný, když bude tato práce k užítku třeba jen jedinému čtenáři, který si jejím přečtením rozšíří povědomí o Petrarkově bohatém díle.

Tato práce má za cíl představit sbírku *Epystole metrice*, objasnit okolnosti jejího vzniku a uspořádání a předložit čtyři z šestašedesáti dopisů v ní obsažených. K jejich originálnímu textu si dovoluji připojit vlastní překlad a komentář. Pro obecný přehled bude v úvodu práce zpracována stručná charakteristika renesančního humanismu a budou vyjmenováni představitelé jeho raného období. Dále bude následovat přehled Petrarkova díla, rozdělený na dílo prozaické a básnické.

2 Renesanční humanismus

Humanismus je kulturní fenomén, který vznikl v severoitalských městských státech a později se rozšířil do celé Evropy.¹ Impulsem k jeho vzniku byla práce jednotlivců, kteří se začali zajímat o klasickou latinskou literaturu a klasickou latinu. Vadil jim monopol scholastické vědy a aristotelské filosofie na univerzitách, proto se věnovali práci s literaturou „na vlastní pěst“. Tito jedinci nemuseli mít ani akademické vzdělání, a přesto měli vysoký společenský status a učili mimo univerzitní okruh (např. na dvorech šlechtických rodin), někdy i zakládali vlastní

¹ Podle Lubora Kysučana je paradoxní, že se z renesance – hnutí založeném několika intelektuály z původně spíše nacionalistických důvodů – stalo celoevropské mezinárodní hnutí, později často propojující i vzdělance z opačných politických a náboženských táborů. (Kysučan, 2011, s. 69.)

akademie.² Jádrem humanistického vzdělání bylo tzv. sedm svobodných umění (*septem artes liberales*)³, která byla na středověkých univerzitách vyučována velmi málo. Humanisté v čele s Petrarkou ale učinili obrat: zavrhlí klasické scholastické univerzitní metody a *septem artes liberales* postavili na první místo.⁴

2.1 Padovský prehumanismus⁵

Jedním z prvních míst, kde se začal vytvářet nový humanistický směr, byla Padova. Ve 13. století byla jedním z nejmocnějších a nejbohatších italských městských států. V roce 1222 v ní byla založena univerzita, na které se začal shromažďovat okruh vzdělavců nazývaný *cenacolo padovano*.

Zakladatelem této skupiny byl **Lovato Lovati** (1241–1309), padovský notář a soudce. Psal nejraději latinsky a zajímal se o latinskou literaturu a klasickou archeologii. V roce 1283 našel hrob, o kterém se domníval, že se jedná o hrob bájněho zakladatele Padovy, Antenora. Z literatury se zajímal především o Seneku a Livia a objevil texty Catulla, Lucretia, Propertia a Martiala.

Lovatiho pokračovatelem byl **Albertino Mussato** (1261–1329), padovský politik a historik. Proslavil se svojí tragédií *Ecerinis*, první světskou tragédií od dob starého Říma. 3. prosince 1315 za ni byl na padovské univerzitě korunován básníkem. Ve svém díle se nechal inspirovat Senekou a starou římskou historiografií. Dílo Lovatiho i Mussata oceňoval i samotný Petrarca a oba muže označoval za své předchůdce.

Dalším zástupcem padovského prehumanismu je **Marsilius z Padovy** (1275–1342). V Itálii vystudoval medicínu a odešel do Francie, kde se kvůli své odbornosti stal profesorem a později i rektorem pařížské Sorbony. Psal o tématech teologických a vyjadřoval se i k aktuálním otázkám politickým (např. ke sporům mezi papežem Janem XXII. a císařem Ludvíkem IV. Bavorským).

Dalšími padovskými prehumanisty byli **Giovanni del Virgilio**⁶ (zemřel 1327), **Antonio da Tempo**, **Riccobaldo da Ferrari** a **Roland z Piazzoly**.

² Vlastní akademii založili v roce 1423 v Mantově Vittorino da Feltre a v roce 1429 Guarino da Verona ve Ferrarě.

³ Ty tvořilo tzv. *trivium* (gramatika, rétorika, dialektika) a *kvadrivium* (aritmetika, geometrie, astronomie, musica).

⁴ Johnson, 2004, s. 30.

⁵ V následujících třech kapitolách (2.1, 2.2, 2.3) čerpám převážně z diplomové práce Mgr. Terezy Fialové *FRANCESCO PETRARCA: BUCOLICUM CARMEN (VI. a VII. EKLOGA)*.

⁶ Proslavil se svou korespondencí s Dantem.

2.2 Verona a Vicenza

Dalším důležitým místem pro zrod renesančního humanismu byla Verona, a to především díky své kapitulní knihovně, která po dlouhá staletí skrývala velké množství starých rukopisů. Francesco Petrarca v ní roku 1345 našel Ciceronovy spisy *Ad Atticum*, *Ad Brutum* a *Ad Quintum fratrem*. Díky tomu objevil krásu ciceronovy latiny a sám poté více dbal na stylistickou úroveň svých vlastních dopisů a zasloužil se o obnovení antického epistolografického žánru.

Zástupci veronských prehumanistů jsou: **Giovanni de Matociis** (1280–1337), **Benzo d'Alessandria** (1270–1333), **Guglielmo da Pastrengo** (zemřel 1362) a **Ferreto de' Ferreti** (1296–1337).

Petrarkovými blízkými přáteli byli **Rinaldo Cavalchini** (1290–1362) a **Moggio de' Moggi** (1325–1388).

Zástupce prehumanistů z Vicenzy je **Benvenuto Campesani** (1250–1323), autor epigramu o zmrtvýchvstání Catulla a několika historických eposů.

2.3 Další centra

Vedle hlavních center, jakými byla Padova a Verona, se předchůdci humanismu objevovali i v jiných městech:

Toskánci **Geri d'Arezzo** (1270–1339), znalec Plinia, **Niccolo da Prato**, znalec Seneky, **Simone della Tenca** a **Guido da Pisa**.

Petrarkův současník a korespondent **Zanobi da Strada** (1312–1361) pocházel z Florencie. Objevoval staré rukopisy v knihovně kláštera Monte Cassino.

V Benátkách sídlili **Pace da Ferrara** a **Castellano da Bologna** (1270–1333).

2.4 Petrarkova úloha

„Pádský prehumanismus Petrarkovi poskytl základy textové kritiky, kterou on sám zdokonalil a důsledně praktikoval.“⁷ Sbíráním objevených, či jinak získaných rukopisů vytvářel a postupně rozšiřoval svoji knihovnu, která se stala na latinské klasiky nejbohatší soukromou knihovnou v Evropě. Do jednotlivých spisů si dělal poznámky a rukopisy mezi sebou porovnával. Svou pečlivostí, mimořádnou pamětí a především erudicí a výbornou znalostí

⁷ Špička, 2004, s. 9.

klasické latiny začal novou etapu ve vývoji humanistické filologie.⁸ První opravdu rozsáhlý filologický počín uskutečnil, když „kolací různých i velmi vzácných rukopisů zrekonstruoval první čtyři dekády Liviova *Ab urbe condita* v rukopise, který je dodnes zachován (British Museum, Londýn, Harley 2493)“⁹.

Petrarca – stejně jako ostatní humanisté – byl známý svojí vášní ve sbírání latinsky psaných titulů¹⁰ a svojí precizní filologickou prací. Jeho hlavní zásluhou na utvoření nového humanistického hnutí bylo, že kolem sebe shromáždil skupinu podobně smýšlejících intelektuálů. Nebyli si blízko fyzicky, ale udržovali spolu intenzivní korespondenční styk. Spojovníkem jim byla latina, která překonávala veškeré jazykové bariéry. Petrarca na svůj zármutek nad rozdělením Itálie reagoval vytvořením jiného státu: státu učenců, kteří i přes politické neshody tvořili jeden spolek, nazývaný *res publica litterarum*¹¹.

Mezi humanisty nebyly odstraněny pouze bariéry prostorové, ale i časové. Humanisté viděli v knihách samotného člověka s celým jeho osudem. Jen tak mohli s knihami rozmlouvat a jen tak mohl Petrarca napsat do poslední knihy *Familiarum* dopisy Ciceronovi, Senekovi, Vergiliově a jiným. O rozmlování s knihami Petrarca píše: „*Nunc hos, nunc illos percontor, multa vicissim / respondent et multa canunt et multa loquuntur.*“¹²

Podle Nauerta se Petrarca od prvních humanistů neliší jenom tím, že by měl větší literární talent a erudici, ale hlavně svojí vírou ve znovu-zrození (z lat. re-nascor – fr. *Renaissance*) toho nejlepšího z antické kultury.¹³

Petrarca měl na své čtenáře za svého života obrovský vliv a byl si toho dobře vědom. „Jeho přínos humanistické kultuře byl však brzy překonán pracemi připravenějších a specializovanějších literátů a s ústupem latinské vzdělanosti vymizel téměř úplně. Od 16. století zůstává v literárním povědomí především jako zakladatel moderní evropské lyriky.“¹⁴

⁸ Špička, 2004, s. 10.

⁹ Špička, 2010, s. 194.

¹⁰ O této zálibě hovoří ve *Famil.* III, 18.

¹¹ Někdy též nazývaná *res publica litteraria*

¹² „Tážu se hned těch, hned oněch. Mnoho si mezi sebou říkají, o mnoha věcech zpívají a o mnoha věcech mluví.“ (Epyst. I, 6, 188–189; překlad vlastní)

¹³ Nauert, 2004, s. 336.

¹⁴ Špička, 2005, s. 11.

3 Život

Francesco Petrarca se narodil 20. července 1304 v Arezzu, asi 80 kilometrů jihovýchodně od Florencie – města, jehož občany byli rodiče Pietro (původním jménem Petracco) i Eletta Canigiani, ale které později museli z politických důvodů opustit. Na konci 13. století vrcholila ve Florencii válka mezi příslušníky místních cechů a rodin. Zastánci císaře, ghibellini, byli poraženi, vítězní guelfové (zastánci papeže) se však rozštěpili na černé a bílé. Petrarkův otec, který pracoval jako soudní úředník, patřil ke guelfům bílým, proto musel po vítězství „černých“ v říjnu 1302 odejít s celou svojí rodinou s ostatními „bílými“ do vyhnanství. Rodina se nejdříve usídlila v Incise a následně v Pise a deset let od vyhnání z Florencie se celá stěhuje do francouzského Avignonu. V něm našel otec zaměstnání u papežského dvora, který se tam v roce 1309 přesunul z Říma. Rodina bydlela za avignonskými hradbami, v městečku Carpentras, kde se mladému Franceskovi a jeho o tři roky mladšímu bratrovi Gherardovi dostalo základního vzdělání. Na přání otce a ke své nevoli se oba bratři vydali studovat práva na boloňskou univerzitu. Více než studia práv zaujala mladého Francesca společnost nových přátel, která probudila jeho zájem o italskou literaturu. V této době se Petrarca poprvé setkal s „humanismem“, „novým přístupem ke klasické kultuře šířícím se z Benátska“¹⁵. Francesco poslušně vyhověl přání svého otce a až po jeho smrti v roce 1326 studii práv zanechal a vrátil se zpět do Avignonu.

O rok později, přesně na Velký pátek 6. dubna 1327, poprvé potkává dvaadvacetiletý Petrarca v kostele svaté Kláry v Avignonu Lauru. Zda byla Laura pouze výplodem Petrarkových představ a personifikací básnické slávy (lat. laurus – vavříin), nebo zda šlo o skutečnou osobu¹⁶, není jisté. Rozhodně se však Laura stala Petrarkovou doživotní inspirací.

Existenční starosti vedly Petrarku, aby v roce 1330 přijal nižší svěcení a vstoupil do služeb kardinála Giovanniho Colonnny, s jehož bratrem Giacomem se znal ze svých boloňských studií. Díky službě u Colonnů a získaným církevním obročím měl Petrarca zajištěn přísun prostředků pro svoji obživu, navíc byl pověřován zahraničními misemi a po Evropě podnikal i cesty soukromé, což mu umožňovalo navštěvovat i vzdálené knihovny a v jejich útrobách pátrat po zapomenutých spisech klasiků. Tak se mu při cestě do Vlám a Německa v roce 1333 podařilo objevit v Lutychu Ciceronovu řeč *Pro Archia poeta* a řeč tehdy Ciceronovi připisovanou, *Ad equites Romanos*.

¹⁵ Špička, 2004, s. 8. Svá studentská léta v Bologni popisuje Petrarca ve *Famil.* X, 3, 11–25 a *Sen.* XVI, 1.

¹⁶Podle některých Lauru de Noves (1310–1348), manželku hraběte Huguese de Sade

Touha po samotě vhodné k intenzivní filologické práci dovedla Petrarcku v roce 1337 k odchodu z Avignonu a ke koupi malého domku v nedalekém údolí Vaucluse. Zde, ve svém „zaalpském Helikónu“¹⁷, jak toto místo nazýval, začal tvořit svá první původní díla.

1. září 1340 obdržel Petrarca hned dva listy, které mu nabízely básnickou korunovaci. Jeden pocházel díky Petrarckovým francouzským obdivovatelům z pařížské univerzity, druhý z Říma, díky podpoře rodiny Colonnů. Přestože Petrarca Řím tři roky před doručením nabídek ke korunovaci navštívil a byl velmi zklamán jeho všeobecným úpadkem, vybral si právě jej. Korunovace¹⁸ se uskutečnila v dubnu 1341 (zda to bylo 8., 9., 13., nebo 17., nevíme). Přestože si Petrarca přál, aby jej korunoval neapolský král Robert z Anjou, kterého velmi ctil a před korunovaci jej v Neapoli navštívil, aby od něj byl symbolicky vyzkoušen, provedl korunovaci senátor Orso dell'Anguillara. Zbytek roku strávil Petrarca v Itálii se svými přáteli a do Avignonu se vrátil až v lednu 1342. Tehdy se tam poznal s Colou di Rienzo, známým propagátorem návratu Říma k republikánskému zřízení, který se později dokonce nechal korunovat tribunem lidu. Názorově byl tento svérázný politik samozřejmě na opačné straně než Petrarckovi dávní podporovatelé Colonna, a tak Petrarckova podpora Coly di Rienzo zapříčinila Petrarckův rozchod s touto šlechtickou rodinou.

Neméně důležitým mezníkem, jako byla jeho korunovace, byl pro Petrarcku duben 1343, kdy bratr Gherard vstoupil do kartuziánského kláštera, což přimělo básníka k hluboké sebereflexi. Petrarca, ač o tři roky starší, měl od této chvíle pocit, že je jeho bratr v duchovním životě ryzejší než on sám, který prahne především po světské slávě. Na základě těchto myšlenek začal psát *Secretum*, svá „dialogická vyznání“.

Tragický byl pro Petrarcku rok 1348. 6. dubna zemřela při morové ráně Laura a černé smrti podlehl i jeho další přátelé. V roce 1350 podnikl Petrarca pouť do Věčného města u příležitosti Svatého roku, vyhlášeného Klementem VI. Ve stejném roce se poprvé setkal s Giovannim Boccacciem a navázal s ním doživotní přátelství.

V květnu 1353 opustil Petrarca nenáviděnou Francii nadobro a vrátil se do Itálie, ve které už zůstal až do smrti. Protože po rozchodu s Colonnou a smrti neapolského krále Roberta už neměl mnoho útočišť, která by mu nabízela na jedné straně dostatečné finanční zabezpečení a na straně druhé dostatek volnosti potřebné k literární tvorbě, přijal Petrarca nabídku milánské rodiny Visconti. Toto Petrarckovo rozhodnutí ale rozhodně nekvitovali jeho přátelé. Kritizovali agresivní a expanzivní viscontiovskou politiku, která byla podle nich

¹⁷ Helikón je hora v řecké Boiótii, pokládána za sídlo Múz, z níž pramenily dvě řeky, Múzám zasvěcené.

¹⁸ Zvyk korunovat slavné básníky byl znám již ve starém Řecku i v Římě. Před Petrarckou byl při této obnovené tradici v roce 1315 korunován Albertino Mussato (1261–1329).

nebezpečná pro ostatní městské státy i pro celou Itálii. Petrarkova očekávání tvůrčího klidu nebyla naplněna, neboť Viscontiové po něm požadovali mnoho diplomatických misí.¹⁹ Proto se v roce 1361 rozhodl vyvázat ze služby u Viscontiů a následujícího roku se odstěhoval do Benátek, kde žil čtyři roky. Od roku 1368 žil Petrarca v Padově a po dvou letech se přestěhoval na venkov, do městečka Arquà v Euganejských kopcích, jižně od Padovy. Pozemek pro dům na tomto líbezném místě získal od benátského vladaře Franceska da Carrara. Po čtyři roky tam pracoval a snažil se dokončit alespoň některá z velkých děl, ale marně. Ráno 19. července 1374 byl dcerou Franceskou nalezen mrtev, skloněný nad knihou, snad Vergiliovou *Aeneidou*.

4 Dílo prozaické

Petrarkovo prozaické dílo je daleko rozsáhlejší než dílo básnické a na rozdíl od básnického je s výjimkou některých dopisů kompletně psáno latinsky. Ve svých dopisech se Petrarca nechává slyšet, že chce oživit všechny velké antické literární žánry. To dokázal (dokonce i v případě komedie – jeho *Philologia* se ale až na jediný verš nedochovala), a navíc řadu z nich i předal dalším generacím humanistů.

4.1 De viris illustribus (*O slavných mužích*)

Životopisy slavných osobností byly oblíbené už v antice. Za nejznámější autory tohoto žánru uvádím Cornelia Nepota (kol. 100–24 př. Kr.), Suetonia (nar. kol. r. 75 po Kr.) a svatého Jeronýma (kol. 347–420), k jehož dílu *De viris illustribus*²⁰ připojil asi devadesát dalších životopisů Gennadius z Marseille (zemřel 496). Prvním z humanistů, který tento žánr oživil, byl autor stejnojmenné sbírky Guglielmo Pasterengo (zemřel 1362).

Dílo *De viris illustribus* začal Petrarca tvořit jako jedno ze svých prvních v údolí Vaucluse nedaleko Avignonu. Mělo oslavovat hrdinství a ctnosti starého Říma, které dokládá biografickými medailony velkých mužů. V první fázi geneze díla jich bylo 23, později však Petrarca celý spis několikrát upravoval. K původně zařazeným hrdinům antického Říma, jako

¹⁹ V rámci cesty do Benátek se v roce 1354 setkal Petrarca v Mantově s Karlem IV. a o dva roky později jej dokonce navštívil v Praze; byl ale zklamán císařovým přístupem k jeho politickým požadavkům. Ke své spokojenosti ale získal sympatizanta s humanistickými ideály – císařského úředníka a biskupa Jana ze Středy. S Karlem VI. se setkal ještě v roce 1368 v Udine.

²⁰ K dispozici latinsky na stránce http://khazarzar.skeptik.net/books/hieronym/viris_1.htm a řecky na stránce http://khazarzar.skeptik.net/books/hieronym/viris_g.htm.

byli např. první král Romulus, vojevůdce Scipio Africanus, censor M. P. Cato, ale i císař Nero a cizinci Alexandr Makedonský a Hannibal, připojil později druhou knihu s dvanácti postavami biblickými a mytologickými (Adamem, Noemem, Semiramidou, Abrahámem, Izákem, Jakubem, Josefem, Mojžíšem, Iásónem a Herkulem). Na konci francouzského pobytu však zasáhla Petrarcku tvůrčí krize, kvůli které toto dílo nedokončil.²¹

4.2 De otio religioso (*O zbožném klidu*)

V roce 1347 navštívil Petrarca klášter v Montrieux, do kterého hned v dunu 1343 vstoupil jeho bratr Gherard, kterému celý traktát dedikoval.²²

Otium mělo v antice ambivalentní význam: mohlo jednak vyjadřovat nečinnost a zahálku, jednak také klid od veřejných úřadů a možnost věnovat se literatuře. A právě o obohacení náboženského života v samotě, která je tak potřebná pro intelektuální práci, zájmem o antickou literaturu se snaží tento Petrarckův traktát. Autor v něm vytýká mnichům, že se sice ve svém volném čase věnují studiu literatury, ale pouze několika málo autorům, zvláště církevním Otcům. Považuje za užitečné, aby tuto četbu obohatili také o pohanské básníky a filosofy.²³ Tím přejímá názor Augustinův, který ve spise *De doctrina christiana* ospravedlňuje antickou kulturu a vyzdvihuje její úlohu při hlásání zdravé nauky (*sana doctrina*), křesťanství.

Kromě velmi často traktovaného žalmového verše „Vacate et videte quoniam ego sum Deus“ (Žl 45, 11) se v díle objevuje velké množství citací a parafrází z jiných míst Bible a z křesťanských autorů. Tento spis se tak stává knihou praktické morální teologie psané ne scholastickým, ale spíše monastickým literárním stylem.²⁴

4.3 De vita solitaria (*O samotářském životě*)

Tento spis napsal Petrarca, stejně jako *De otio religioso*, na své samotě ve francouzském Vaucluse – místě, které mu sloužilo jako tuskulum či, jak je on sám nazýval, „zaalpský Helikón“. Obě díla spolu nesouvisí pouze místem a dobou vzniku, ale i obsahem. Když v *De otio religioso* opěvuje Petrarca zbožnou meditaci v ústraní, v *De vita solitaria* vyzdvihuje ústraní pro studium literatury a intelektuální práci.

²¹ Špička, 2004, s. 26. Viz též *Famil.* XII, 7; XIII, 7 a XIII, 12.

²² Bratrův náskok v duchovním životě vylíčil Petrarca alegoricky v jednom z dopisů Dionysiovi di Borgo San Sepolcro o výstupu na Mont Ventoux (Mons Ventosus), který pravděpodobně postdatoval na 26. duben 1336. Česky v: PETRARCA, Francesco. *Listy velkým i malým tohoto světa*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1974, s. 19–30.

²³ Barsella, 2009, s. 199.

²⁴ Barsella, 2009, s. 199.

Traktát sestává ze dvou knih, napsaných v letech 1347–1357: První kniha obsahuje líčení klidného vesnického života ve srovnání s nestálým životem městským a ve druhé knize jsou vyjmenovány příklady lidí, kteří se oddali samotě a studiu (ze Starého zákona Abrahám, Izák, Jákob, Mojžíš, Eliseus a Jeremiáš, svatí Ambrož, Augustin, Basil, Řehoř Naziánský, Bernard a Romuald, císař Karel Veliký a z „jiného lidského druhu“ jsou autorem zmíněni indiští gymnosofisté a brahmáni).

4.4 Secretum meum (*De secreto conflictu curarum mearum*)

(*Mé tajemství*)

Tímto dílem Petrarca navázáním především na Platóna, Cicerona, Augustina a Boëthia úspěšně vzkřísil antický žánr filosofického dialogu, a to do té míry, že se stal mezi pozdějšími humanistickými spisovateli velmi oblíbeným.²⁵ Toto jeho dílo bylo velmi často traktováno nejen v renesanci, ale dokonce i ve 2. polovině 20. století.²⁶

Autobiografičnost tohoto díla podtrhuje skutečnost, že v něm rozmlouvají postavy samotného Petrarkey (Franciscus) a Aurelia Augustina (354–430), Petrarkova nejoblíbenějšího církevního otce, který pro něj byl velkou autoritou.²⁷ Autor se snaží čtenáře přesvědčit o velké podobnosti mezi životy obou aktérů rozhovoru: prostopášný život mladého Augustina i touha po slávě při jeho studiích rétoriky připomíná život mladého Francesca, pro něhož byla literární sláva smyslem života.²⁸ Na začátku celého dialogu se na okamžik mihne i postava samotné Pravdy, ale v zápětí se zase odmlčí a nechá mluvit Augustina.

Název díla odpovídá skutečnosti, že Petrarca za svého života odmítal jeho vydání. Toho se čtenáři skutečně dočkali až po jeho smrti. Na druhou stranu je v autorovi trochu pózy, protože se čtenářem samozřejmě počítá a píše pro něj. Skrytý za Francesca se „nechává poučovat Augustinem, a zároveň jako autor touží při vši předstírané skromnosti, aby se Francesco, tedy on sám, stal příkladnou postavou pro budoucí publikum.“²⁹

Autor se snaží čtenáři podsunout dojem, že se zachycený dialog odehrává mezi léty 1342 až 1343, avšak dílo bylo napsáno až v období let 1347–1353, během pobytu ve Vaucluse.³⁰ V této

²⁵ Dialogickou formu používá Petrarca i v *Bucolicum carmen*, *De remediis* a místy i jinde.

²⁶ Špička, 2004, s. 25.

²⁷ „Volba Augustina je vynikajícím řešením z hlediska kulturně-filosofického i literárního, neboť Augustin byl pro ‚humanisticky vzdělanou‘ intelektuální obec jedinou [osobností], kterou Petrarca uznával, hluboce obdivovaným velikanem dějin filosofie a protiváhou strohé scholastické vědy.“ (Špička, 2004, s. 28.)

²⁸ Špička, 2004, s. 29.

²⁹ Špička, 2004, s. 32.

³⁰ Špička, 2004, s. 26.

době pracoval Petrarca na podobných filosoficko-morálních (*De vita solitaria, De otio religioso*) a autobiografických (*Psalmi*) dílech a na několika metrických epistulách (I, 14 a II, 18).³¹

Jak poznamenává Jiří Špička, je *Secretum* jak svou formou, tak tématem (touha po světské slávě a láska k ženě jako překážky ke spáse) velkým vzorem pozdějších humanistických dialogů, které byly sepsány jen pár desetiletí po objevení *Secreta*.³²

4.5 De remediis utriusque fortune (*O lécích proti štěstí a neštěstí*)

Tento dvoudílný, značně rozsáhlý spis psal Petrarca v letech 1354–1360 a dokončil jej roku 1366. Obě knihy sestávají z 254 dialogů, ve kterých vystupují alegorické postavy, „interlocutores“ Ratio (Rozum) a tři hnutí duše, Dolor (Bolest), Gaudium (Radost) a Spes (Naděje). V jednotlivých rozhovorech stojí vždy Rozum, pevný zásadami stoické a křesťanské filosofie, proti jednotlivým hnutím myslí, ať už jsou pozitivní či negativní, a učí je stálosti, ctnosti a důvěře v Boha. V 15.–17. století byl tento spis velmi oblíben a čten, i proto, že sloužil jako zdroj mnohých citací a exemplů.³³ Znamením obliby spisu je i jeho překlad do češtiny, který v roce 1501 vytvořil Řehoř Hrubý z Jelení pod názvem *Františka Petrarchy poety velmi znamenitého a dospělého muže výmluvnosti knihy dvoje o lékařství proti štěstí a neštěstí*.

4.6 Polemické spisy

4.6.1 De sui ipsius et multorum ignorantia (*O nevědomosti mé a mnoha dalších*)

Tato invektiva byla napsána v roce 1367 a kritizuje scholastické dispute a aristotelismus.

4.6.2 Invectiva contra eum qui maledixit Italie

(*Invektiva proti tomu, kdo pohaněl Itálii*)

Tato polemika je namířena proti mnichu jménem Jean de Hesdin, který na papežském dvoře v Avignonu brojil proti návratu papeže do Říma a pomlouval Itálii. Petrarca ji napsal v posledním roce svého života.

³¹ Špička, 2004, s. 26.

³² Špička, 2004, s. 24.

³³ ŠPIČKA, Jiří. Petrarca, Francesco - přehled latinského díla. *ILiteratura.cz* [online]. 2004. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/16079/petrarca-francesco-prehled-latinskeho-dila->.

4.6.3 *Invectiva contra quendam magni status hominem*

(Invektiva proti jistému vysoce postavenému muži)

Celým názvem *Invectiva contra quendam magni status hominem sed nullius scientie aut virtutis (Invektiva proti jistému vysoce postavenému, ale nevzdělanému a bezectnému muži)* je namířena proti pomluvám kardinála Jeana de Caraman, který Petrarcku obvinil z „nevzdělanosti, plagiátorství, ničemnosti a paktování se s tyrany“³⁴. V této invektivě Petrarca brání svého milánského chleboďárce kardinála Giovanniho Viscontiho a jeho synovce.

4.6.4 *Invective contra medicum (Invektivy proti lékařům)*

Podle Petrarkova názoru se tehdejší medicína jako věda nemohla srovnávat s vědami sedmi svobodných umění, byla jen „ars mechanica“, nestarající se o duši, ale jen o tělo.³⁵ Tyto čtyři knihy invektiv byly vedeny proti neznámému lékaři papeže Klementa VI. a sepsány v roce 1352.

4.6.5 *Rerum memorandarum libri*

Je to sbírka čtyř obsáhlých knih, na kterých pracoval během pobytu v Provinci během let 1343–1345, sbírka však zůstala nedokončená. Zachycuje různá exempla, antické anekdoty, při jejichž psaní se inspiroval sbírkou Valeria Maxima *Factorum et dictorum memorabilium libri*.

4.6.6 *Itinerarium breve de Janua usque ad Ierusalem et Terram Sanctam (Stručný průvodce na cestu z Janova do Jeruzaléma a Svaté země)*

Tento útlý spis vznikl roku 1358, kdy byl Petrarca pozván, aby sám cestu do Jeruzaléma podnikl. To sice odmítl, ale zato napsal tento cestovní průvodce pro poutníky, přestože ve Svaté zemi nikdy nebyl.

4.7 Korespondence

4.7.1 *Rerum familiarium libri (Listy přátelům)*

Epistole metriche nejsou jedinou Petrarkovou knihou, ve které se nacházejí dopisy ve verších. Do poslední, čtyřicetileté knihy *Familiarum*, do které Petrarca umístil dopisy svým antickým literárním vzorům (např. Ciceronovi, Senekovi, Quintilianovi, Titu Liviovi, Homérovi

³⁴ Špička, 2010, s. 76.

³⁵ Za sedm mechanických umění se pokládalo: zpracování vlny, zbrojířství, lodní doprava, zemědělství, lovectví, lékařství a divadelnictví.

či Sókratovi), vložil i dva dopisy v daktylských hexametrech: desátý je určen básníku Horatiovi a jedenáctý Vergiliovi, „herojskému knížeti latinských básníků“. Ostatních třidvacet knih obsahuje dopisy přátelům ne o rodinných tématech, jak by se podle názvu knihy mohlo zdát, ale o tématech osobních, společenských, morálních i politických. Celkově *Familiares* čítají 350 listů ve 24 knihách z let 1325–1366.

Vzorem pro uspořádání osobních dopisů do knihy byli Petrarckovi Cicero a Seneca. Dokonce i název spisu zvolil Petrarca po Ciceronově vzoru, podle jeho sbírky korespondence *Ad familiares*, jejíž opis našel náhodně roku 1343 ve Veroně. Pro uspořádání korespondence nebylo třeba vymáhat Petrarckovy dopisy po jejich adresátech. Odesílatel si vždy zanechával jejich koncept, který někdy pro účel publikování i upravoval.

Pro naši národní historii jsou důležité v této knize obsažené dopisy císaři Karlu IV. Těmi prostupuje jedna základní myšlenka: naléhavé prosby a žádosti, aby císař, který učinil středem své říše Prahu, přesunul toto centrum do Říma a oživil tak zašlou slávu dávného impéria. Tato Petrarckova tužba však splněna nebyla.

4.7.2 Rerum senilium libri (*Dopisy ze stáří*)

Jak jsem již napsal, ukončil Petrarca dopisy *Familiarum* listy význačným osobnostem antiky. Na tuto sbírku volně navazuje další kniha dopisů – *Rerum senilium libri*, zkráceně *Seniles*, obsahující korespondenci z let 1361–1374. Tvoří ji celkem 120 listů v sedmnácti knihách. Petrarca chtěl tuto sbírku ukončit listem *Posteritati* (*Potomstvu*), jedním ze svých nejznámějších dopisů, ale až do konce svého života postupně přidával k *Dopisům ze stáří* další a další listy, takže dopis *Posteritati* nikdy nebyl dokončen.³⁶

4.7.3 Disperse (*Rozptýlené listy*)

Tato sbírka nebyla vytvořena samotným Petrarckou. Byla sestavena z pětadesáti listů, které Petrarca do žádné z výše uvedených sbírek nezařadil.

4.7.4 Liber sine nomine (*Knihá bez názvu*)

Tato sbírka napsaná během dvouletého období diplomatických služeb na papežském dvoře v Avignonu (1351–1353) obsahuje devatenáct ostře kritických dopisů mířených proti papežskému úřadu v čele s Inocencem VI. Název celé sbírky napovídá, že Petrarca odstranil

³⁶ Hainsworth, 2010, s. xxx.

jména adresátů, aby žádnému z nich neuškodil. Podobná tematika se objevuje i v *Epyst.* III 15, 21–23.³⁷

Do kategorie korespondence patří také sbírka dopisů ve verších, které věnuji pozornost ve druhé části této práce.

4.8 De gestis Caesaris

Jako z hlavního pramene pro tento spis čerpal Petrarca z Caesarových *Commentarii de bello Gallico*. Dílo je velmi zaujaté proti Francouzům: autor se snaží co nejvíce akcentovat jejich barbarskost proti kulturnosti Římanů a poukázat, že tyto rozdíly jsou stále aktuální.³⁸ Původně bylo snad toto dílo zamýšleno jako součást *De viris illustribus*. Bylo psáno po roce 1366, avšak zůstalo nedokončené.

5 Dílo básnické

5.1 Africa

Petrarca se snažil velikostí vyrovnat knížeti antických básníků Vergilioví tím, že napíše epos tematicky, rozsahově i metricky podobný jeho *Aeneidě*. Přestože se mu nikdy přes usilovnou snahu nepodařilo celé dílo dokončit, už v prvních letech práce mu vyneslo všeobecnou slávu.

Hlavním hrdinou eposu je Scipio Africanus, jeden z největších římských vojevůdců, který ve druhé punské válce porazil Hannibala. Popsán je jeho život, zvláště jeho válečné působení (např. v bitvě u Zamy). Podle Simone Marchesi je zápleтка líčena na základě Petrarkova pozorného čtení Liviova *Ab urbe condita*.³⁹

5.2 Bucolicum carmen (*Pastýřská píseň*)

Dalším z antických literárních žánrů, které chtěl Petrarca (v návaznosti na Theokrita a Vergilia) vzkřísit k životu, je bůkolská (pastýřská) poezie. Tato kniha, dokončená na jaře 1361, se skládá z dvanácti eklog⁴⁰, daktylským hexametrem psaných básní, které jsou jednak autobiografické

³⁷ Fialová, 2004, s. 36.

³⁸ Špička, 2010, s. 199.

³⁹ Marchesi, 2009, s. 113.

⁴⁰ Ekloga – „vybraná drobná básně“

(zachycují např. vztah s bratrem Gherardem, lásku k Lauře a Lauřinu smrt, rozchod s Colonnou), jednak historiografické (např. politické úsilí Coly di Rienzo či smrt sicilského a uherského krále Roberta z Anjou). Jednou z charakteristik bůkolské poezie je její alegoričnost. Pro některé čtenáře (např. i pro Jana ze Středy, kterému Petrarca dílo věnoval) byly jinotaje tak nesrozumitelné, že žádali autora o komentář s vysvětlením celého díla. Petrarca těmto žádostem vyhověl a podobných vysvětlujících komentářů se vyskytlo několik.

V žánru bůkolské poezie navázal na Petrarku Giovanni Boccaccio, jeho přítel a obdivovatel jeho díla. Když se však Petrarca rozhodl zůstat na milánském dvoře ve službách Boccacciova nepřítele kardinála Giovanniho Viscontiho, napsal mu kritickou báseň, právě ve stylu bůkolské poezie (Petrarca v básni vystupoval pod vlastní přezdívkou Silvanus).⁴¹

5.3 Rerum vulgarium fragmenta (*Fragmenty básní v rodném jazyce*)

V současnosti je sbírka známa spíše pod názvem *Il Canzoniere (Zpěvník)*, a jak již sám název napovídá, je psána v národním jazyce, v italštině. Jak podotýká Jiří Špička, není *Zpěvník* pouze souborem nahodile uspořádaných milostných básní, ale je naopak významově i formálně dokonale propracovanou knihou, která je svědectvím o postupném zrání autorových myšlenek a jeho duševním vývoji. Spíše než samotná Laura je zde ve středu pozornosti básnický subjekt.⁴² Důkazem básníkovy zakořenění ve středověké kultuře může být důraz na číselnou symboliku, který je v tomto díle velmi patrný.⁴³

5.4 Psalmi penitentiales (*Kající žalmy*)

Tuto sbírku sedmi latinských, starozákonní knihou *Žalmů* inspirovaných, autobiografických básní napsal Petrarca ve velkém emočním vypětí po úderu morové rány v roce 1348. Tehdy ztratil hned dvě důležité osoby: milovanou Lauru a svého ochránce a přítele, kardinála Giovanniho Colonnou. Do češtiny byly *Psalmi penitentiales* přeloženy poprvé Mikulášem Konáčem z Hodiškova a vydány roku 1507 jako *Sedm žalmuov kajících* a jsou Petrarkovým nejrozšířenějším dílem v rukopisech na území České republiky.⁴⁴

⁴¹ Špička, 2010, s. 74.

⁴² Špička, 2010, s. 45–46.

⁴³ Viz Špička, 2010, s. 46–47.

⁴⁴ Špička, 2010, s. 83.

6 Epystole metricce (*Listy ve verších*)

Dopisy pro tuto sbírku, někdy též nazývanou *Epystolarum libri tres*, začal Petrarca sbírat od roku 1350, přičemž většina sesbírané korespondence je z let 1341–1353. Chtěl tak zamezit tomu, aby se jeho jednotlivé veršované dopisy, které mu ve 30. a 40. letech přinesly obrovskou popularitu a přispěly tak k jeho básnické korunovaci, samovolně šířily mezi čtenáři.⁴⁵ K tomuto počínu se inspiroval Ciceronem. Spolu s dopisy v próze měly ty veršované dohromady tvořit korpus podobný tomu ciceronskému.⁴⁶ Pokud jde o básnické umění, v tom se nechal inspirovat hlavně satirami, listy a ódami Horatiovými, ale i dalšími antickými autory. V některých básních je patrný vliv Ovidiových *Elegií* a *Metamorfóz*, v listech přemlouvajících papeže k návratu do Říma zase suasorií z *Listů heroin*.⁴⁷ Citování a užívání jsou Catullus, Propertius, Lucanus, Statius, Juvenalis, Persius a Terentius, ačkoli Petrarca žádného z nich nenapodobuje, pouze čerpá z jejich jazyka.⁴⁸

Kompletování metrických dopisů bylo pro Petrarku obdobné jako revize dopisů prozaických. Vycházel z konceptů, které si ponechával a které před vydáním i mírně upravoval. Podle Giuseppe Velliho⁴⁹ mělo publikování Epystol tři – pro Petrarkovu práci s texty typické⁵⁰ – fáze: 1. výběr dopisů již sepsaných a odeslaných; 2. sladění obsahu; 3. stylistickou revizi. Petrarca také při uspořádávání dopisů prakticky odstranil veškerou jejich dataci. Většinou jsou ale jednotlivé básně seřazeny chronologicky, podle data vzniku. Až na výjimky obsahuje první kniha dopisy asi do roku 1341, druhá kniha asi do roku 1348 a třetí dopisy z let 1346–1358.⁵¹

Petrarca v dopisech přirozeně tíhne spíše k monologickému sdělování vlastních myšlenek, proto se nedozvídáme mnoho o jednotlivých adresátech. Na druhou stranu nám prozrazují množství informací o Petrarkově životě a o tom, co prožíval. Obsahují vyznání o jeho ambicích a touze po slávě, vyznání lásky k Lauře, meditace o životě a smrti⁵², úvahy

⁴⁵ Velli, 2009, s. 277

⁴⁶ „Die Form der Briefsammlung übernahm Petrarca auch von Cicero; seine Prosa-Briefe und die Versepisteln sollten zusammen ein Korpus wie das ciceronische bilden.“ (Petrarca, Schönberger, 2004, s. 19.)

⁴⁷ Petrarca, Schönberger, 2004, s. 19.

⁴⁸ Petrarca, Schönberger, 2004, s. 19.

⁴⁹ Velli, 2009, s. 277.

⁵⁰ Stejně podle Velliho postupoval při vydání *Rerum familiarum libri* a *Rerum vulgariarum fragmenta*.

⁵¹ Petrarca, Schönberger, 2004, s. 20.

⁵² Žalozpěv nad úmrtím matky (I, 7), napsaný v letech 1318–1321, je nejstarší Petrarkovou dochovanou datovanou básní. (Hainsworth, 2010, s. xvii.)

o přátelství i nepřátelství, popisy krásné přírody, komentáře k historickým událostem, vlastenecká hnutí, ale i stanoviska k politickým záležitostem. Mezi ty nejdůležitější patří několik papežských epystol adresovaných přímo pontifikům (I, 2 a I, 5 Benediktu XII. a II, 5 Klementovi VI.⁵³), v nichž Petrarca alegoricky představuje Řím (Romu) jako smutnou a opuštěnou, ale stále ještě důstojnou nevěstu vábící k sobě svého ženicha.⁵⁴ Jiří Špička k tomu dodává, že „v estetické rovině, ať je to formální propracovaností, působivostí nebo mírou erudice, nemají tyto texty na soudobé literární scéně konkurenci“⁵⁵ a Schönberger konstatuje, že „veršované dopisy by byly světovým zázrakem, kdyby byly napsány italsky“⁵⁶. Giuseppe Velli si všímá podobnosti témat a rozvržení sbírek *Epystole metrice* a italsky psanými *Rerum vulgariū fragmenta*.⁵⁷

Listy ve verších byly publikovány v roce 1364, patrně krátce před smrtí Barbata da Sulmona, kterému byly dedikovány. V dedikačním dopise (I, 1) Petrarca vyjádřil cíl své sbírky: „chce sdělit tajemství svého srdce, sbírat vzpomínky ze života, vylíčit svůj milostný boj a naplnit touhu po slávě“.⁵⁸

6.1 Jazyk a grafika

Petrarca používá ve svých textech středověké grafiky, která se v některých případech odlišuje od klasické normy: již v samotném názvu sbírky zaměňuje i/y a u/o (Epystole), digraf -ae- zaměňuje za prosté -e- (praeteritae vitae – preterite vite, herbae – herbe, aquae – aque, aethereos – ethereos, haec – hec, aestas – estas), pomíjí náslovné h- na počátku slova (hortulus – ortulus, harundine – arundine, Hesperiae – Esperie), uprostřed slova mění -h- na -ch- (mihi – michi) a -ch- na -c- (pulchra – pulcra).

6.2 Dochování sbírky a novější edice⁵⁹

Při získávání textů Petrarkových *Dopisů ve verších* pro tuto práci jsem čerpal z kritického vydání připraveného prof. Raffaelem Argeniem (1901–1972), vydaného v nakladatelství Cicinelli

⁵³ Tomu je navíc určen list *Famil.* 5, 19.

⁵⁴ Špička, 2010, s. 139. Řím je v *Epystolách* představován jako mystické město, které nemá být cílem jen pro papeže a jeho dvůr, ale i pro každého křesťana. Tak jej popisuje v *Epyst.* III, 34 Ad Guillelmum Veronensem.

⁵⁵ Špička, 2010, s. 139.

⁵⁶ „Die Versepisteln wären ein literarisches Weltwunder, wenn sie italienisch geschrieben wären.“ (Petrarca, Schönberger, 2004, s. 19.)

⁵⁷ Velli, 2009, s. 277.

⁵⁸ Petrarca, Schönberger, 2004, s. 19.

⁵⁹ Podklady k této kapitole mi v lednu 2011 formou dopisu dodal doc. Jiří Špička.

v Římě patrně v roce 1984⁶⁰. Obsahuje úvodní studii, informace o kritickém textu, text latinského originálu, prozaický překlad do italštiny a krátké italské shrnutí jednotlivých epystol.

Zatím nejnovější vydání sbírky je německé provenience a uspořádali je Eva a Otto Schönbergerovi. Bylo vydáno roku 2004 v nakladatelství Königshausen ve Würzburgu a obsahuje úvodní studii o Petrarkově životě a tvorbě, informace o samotných *Epystolách* a latinský originál textů s německým překladem.

Tím jsou kompletní novodobá vydání *Epystol* vyčerpána. V Itálii existuje výbor z díla Franceska Petrarky nazvaný *Trionfi e poesie latine*, vydaný nakladatelstvím Ricciardi v roce 1951 v Neapoli. V tomto výboru je zahrnuto 22 veršovaných epystol⁶¹ v kvalitním znění, které vzniklo kolací několika důvěryhodných rukopisů.

V letech 1829–1834 vydal D. Rossetti třísvazkový soubor *Poemata Minora*, z nichž *Epystole* zabírají poslední dva svazky. Edice nabízí latinský text, velmi volný italský překlad a vysvětlivky, ne zcela spolehlivé. V tomto dnes už raritním vydání změnil editor Rossetti pořadí dopisů a dělí je podle adresátů a následně podle témat, takže jeho číslování neodpovídá tomu správnému a obecně vžitému. Přepis Rossettiho (ale se správným číslováním) se nachází na internetu na stránce www.bibliotecaitaliana.it.

Velmi rozšířená byla čtyřdílná vydání *Opera omnia* z Basileje, vydaná v roce 1581. Ta jsou však, společně s vydáním Rossettiho, považována za velmi nespolehlivá. Na nové kritické edici již několik desetiletí pracuje filolog Michele Feo, zatím bez výsledku.

⁶⁰ Samotný rok vydání edice není jasný: v knize se žádná data nevykazuje a v katalogu italské národní knihovny Biblioteca nazionale centrale di Roma je rok 1984 uveden s otazníkem.

⁶¹ Z první knihy epystoly č. 1, 3, 4, 6, 8, 10 a 14; z druhé knihy epystoly č. 11 a 16 a ze třetí knihy epystoly 1, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 14, 17, 18, 19, 24 a 33.

Obrázek 1: Titulní strana basilejské edice z roku 1581; foto autor

Obrázek 2: Basilejské vydání z roku 1581, věnovací dopis Ad Barbatum Sulmonensem (I, 1); foto autor

6.3 Text vybraných listů

Text Argeniova vydání z roku 1984, ze kterého jsem pro tuto práci čerpal, patrně nebyl podroben soustavnějšímu filologickému zkoumání. Má vlastnosti starších tisků: kapitálky na začátku verše a problematickou interpunkci. Proto předkládám latinský originál čtyř dopisů ve vlastní úpravě interpunkce a velkých a malých písmen.

6.3.1 Ad Lelium suum

(I, 8)	Contigit extinctum qui suscitet ortulus ignem dulcia preterite renovans suspiria vite. Sive tibi verni qui pingunt gramina flores, sive per estatem mediam, dum summa tenet sol, umbra frequens, sive autumnno tibi dulcia poma,	5
	sive tibi aprici placeant sub frigore soles, sive magis volucrum dulces per opaca querele, pictaque terga iuvent. Illic regina canentum Phebeium Philomena canit, sic parva volucris guttire mellifluo superat; quam sepe per umbram dum sequor, aerea latitantem fronde notavi.	10
	Mira avis effigies, verum sibi reddere nomen nescio; tu lecta fortassis imagine reddes: Nigra caput, sed glauca latus, sub palmite gaudens ludere pampineo, non maior corporis usquam spiritus exigui, et mulcere potentior aures.	15
	Hec michi dum tepidam assidue sub corde favillam singula concutiunt, incendia nota pavesco. Desieram, iam tempus erat, tamen omnia rursum contrahit arma dolens aurataque tela Cupido.	20
	Vidi ego seu levi tergentem spicula saxo, seu digito attrite tentantem cuspidis iras. Vidi ego letiferos tendentem molliter arcus innixumque genu modo cornua curva prementem, et modo vulnificos agitantem pollice nervos.	25
	Quo fugiam? Quid agam, si nec maria alta, nec Alpes, nec longe valuere more? Iam lenior etas incipit et pacem pharetratum poscimus hostem: Abnegat ingeminans bellum, mirumque relatu, omnibus ecce locis, atque omnibus improbus horis	30
	hostis adest volucer: nec me trepidare negabo ne vetus ille nova rescindat arundine vulnus, tam sibi multa favent. Partes vel sola locorum ipsa facit facies; avium sic cantibus obstat aura loquax, gratoque color sic blandus odori, frondibus herbarum species et floribus herbe,	35

lilia narcisso, violisque rosaria certant.
 Quid loquar aut viridi riparum in gramine molles
 accubitus teneroque leves in gramine somnos?
 Quid strepitum fugientis aque flexusque⁶² sonoros? 40
 Carmina quid dulcesque modos, quos nocte serena,
 quos oriente die, vel quos moriente decora
 concinit angelico trans rivum murmure nympa,
 ethereos motura deos, iaculumque tonanti
 excussura Iovi, rigidumque adamanta modestis 45
 effractura oculis, lesi quibus ampla potestas
 cordis inest, taciteque faces et conscius ardor,
 unde iacit flammam, et tinctas igne sagittas
 ille puer, nostroque levis circumvolat orto.
 Hec memini et meminisse iuvat, scit cetera nutrix. 50

6.3.2 Ad arbores suas

(III, 6) Silva, precor, generosa ferax per secula, tanti
 vive memor domini! Felices surgite, plante,
 tendite pomiferos sub nubila, tendite ramos,
 herbosumque solum frondosi palmitis umbra,
 dum fremit ore Ieo, dum sicca revertitur estas, 5
 protegite et solis nimios arcete furores.
 Iam zephiro fluxere nives, iam bruma recessit;
 floriger ecce Aries iam piscibus instat aquis.
 Vere habitum mutare novo, viridique colore
 vestiri et letos pro tempore sumere vultus 10
 ille iubet, qui iam vestri sibi poscere partem
 dignatur fetusque graves dignabitur olim
 (crescite!) magnifica fors contingere dextra,
 maximus ille virum, quos suscipit Itala tellus,
 ille, inquam, aerie parent cui protinus Alpes, 15
 cui pater Apenninus arat, cui ditia rura
 rex Padus ingenti spumans intersecat amne,
 atque coronatos altis in turribus angues
 obstupet, et dominum hinc illinc veneratur eundem,
 Adriaci, quem stagna maris Tirrenaque late 20
 equora permetuunt, quem transalpina verentur
 seu cupiunt sibi regna ducem, qui crimina duris
 nexibus illaqueat legumque coercet habenis
 iustitiaque regit populos; quique aurea fesse
 tertius Esperie melioris secla metalli, 25
 et Mediolano romanas intulit artes
 parcere subiectis et debellare superbos.

⁶² Vzhledem k větnému obsahu navrhují různocnění „fluctusque“.

6.3.3 Ad Iohannem Boccacium Florentinum poetam

(III, 17) O ego, si qualem tu me tibi fingis amando
sors daret, ut vigiles sopirem carmine curas,
qualia nubifere scopulosa per avia Cirre,
qualia castalii modularer ab aggere fontis,
solamen latura tibi! Sed, crede fatenti, 5
fallit Amor, qui sepe deos hominesque fefellit,
iudiciis adversa lues. Si carmina vulgus
nostra legit, que causa tibi nunc summa querele est,
quod passim vulgata avido celentur amico?
Nil michi, nil nostris poterat contingere Musis 10
tristius: id primum moturos nempe libellos
admoneo, ut vulgus fugiant paucisque placere
contenti hospitibus, penitus fallentibus auris
abstineant, plaususque leves et murmura temnant.
Ingenio sin fata favent, ut forte per ora 15
docta virum vivus volitem, licet ardua semper
hec via sit temptata michi, tamen ipse mearum
consciis obstupeam rerum. Dum scribimus ecce
horrendum violenta tonat miscetque dolores
et varios Fortuna metus. Tot vulnera rectum 20
totque minas perferre grave est. Hinc nuntius atque hinc
tristis adest: illum mors abstulit atra sodalem,
hunc gladii rapuere truces, hunc carcer, at illum
morbus habet, volucres alius rabiemque ferarum
equoreosque alius pascit sub gurgite pisces. 25
Cor michi non adamante rigens, nec ferrea mens est,
permoveor. Taceo propriam, que longa malorum
historia est; quibus hoc signum petat illa sagittis,
pectus et hoc quanto pretentans ariete pulset.
Obnixi contra stamus, tum pondere nostro, 30
tum simul exemplis: quis monstrum fortiter illud
vicerit interdum trepidi titubamus. Ita omnem
corpoream requiem mentis labor, atque vicissim
pacem animi internam fortune prelia turbant.
Vincemus tamen, ut spero, clarumque tropheum 35
victa ferox inimica dabit. Sed, stante duello,
turbidus ingenii status est, vix temporis huius
acta probare rear doctos. Verum omnia postquam
nostra placent, voti compos, breve suscipe carmen
et fesse lege signa manus, ac mitte querelas. 40

6.3.4 Ad Italiam

(III, 24) Salve, cara Deo tellus sanctissima, salve,
tellus tuta bonis, tellus metuenda superbis,

tellus nobilibus multum generosior oris,
 fertilior cuntis, terra formosior omni,
 cincta mari gemino, famoso splendida monte, 5
 armorum legumque eadem veneranda sacrarum
 Pyeridumque domus auroque opulenta virisque,
 cuius ad eximios ars et natura favores
 incubuere simul, mundoque dedere magistram.
 Ad te nunc cupide post tempora longa revertor, 10
 incola perpetuus. Tu diversoria vite
 grata dabis fesse, tu quantam pallida tandem
 membra tegant⁶³ prestabis humum. Te letus ab alto
 Italiam video frondentis colle Gebenne.
 Nubila post tergum remanent; ferit ora serenus 15
 spiritus et blandis assurgens motibus aer
 excipit. Agnosco patriam gaudensque saluto:
 Salve, pulcra, parens, terrarum gloria, salve.

6.4 Překlad čtyř listů

6.4.1 Svému Laeliovi

(I, 8) Je tady zahrádka, která je schopna probudit pohaslý oheň a obnovuje sladké vzdechy předešlých let. Ať už se ti líbí jarní květiny, které zdobí trávník, nebo tmavý stín uprostřed léta, když je slunce na vrcholu, nebo na podzim sladké plody, nebo za mrazu hřejivé slunce, nebo ať tě spíše těší ve stínu libé ptáčí štěbetání a jejich barevné hřbety. Tam pěje král zpívajících Múz – slavík. Tak malý, a přece ostatní ptáky svým jako med sladkým zpěvem předčí. Jeho sleduji ve stínu, jak se schovává ve vzdušném listoví. Ten pták je zvláštního vzhledu; jak bych jej nazval, nevím. Možná ty budeš vědět, až si přečteš můj popis: Hlavu má černou, po stranách je však sivý, rád si hraje pod větvemi révy. Nikdy nebyl žádný větší vzrůstem a tiššího hlasu a schopnější blažit sluch.

Když všechny tyto věci stále otrásají vlašný popel pod srdcem, bojím se známých žárů. Přestal jsem, už bylo na čase. Cupido všechno stahuje zpět, protože je mu líto zlatých zbraní a šípů. Viděl jsem jej buď leštit hroty lehkým kamenem, nebo prstem zkoušet jejich ostrost. Viděl jsem jej, jak vkleče zlehka drží smrtící luk, tiskne lučičtě a palcem napíná zraňující tětívu.

Kam utéct? Co dělat, když nic nezmohly ani hlubiny moří, ani Alpy, ani dlouhý čas? Už klidnější čas nastává a chceme se usmířit s nepřítelem nosícím toulec: Odmítá smír, kupodivu znovu přichází s válkou a v každé chvíli na všech místech je okřídlený dotěrný nepřítel přítomen. Nebudu zapírat, že jsem se bál, aby novým šípem neotevřel starou ránu – vždyť tolik věcí mu přeje. Sama podoba dělá místa; tak zpěvům ptáků překáží zvučící vzduch, předhánějí se krásná barva s libou vůní, vzhled rostlin s listím a rostliny s květy, lilie s narcisem a růže s fialkami. Proč bych mluvil o odpočinku na břehu zeleném travou a o sladkých snech

⁶³ Z důvodu nejasnosti smyslu věty navrhuji různočtení „tegat“.

v měkké trávě? O crkotu tekoucí vody a zvučících proudech? O písniích a zpěvech, které za jasné noci, za rozbřesku či soumraku, na druhém břehu zpívá božským hlasem krásná nymfa, která může pohnout věčnými bohy a vyrvat z ruky hromovládného Iova blesk a která může zlomit i tvrdou ocel svýma mírnými očima. V nich je obrovská moc nad mým zraněným srdcem, tiché pochodně a známý žár, z nichž ten chlapec vrhá plameny a ohnivé šípy a hbitě poletuje kolem mé zahrady. Na to si vzpomínám a vzpomínám rád; víc už ví chuva.

6.4.2 Svým stromům

- (III, 6) Lese, prosím, vznešený a plodný po staletí, žij pamětliv takového pána! Povstaňte, šťastné rostliny, vztáhněte k oblakům úrodné větve. Ochráňte travnatou zem stínem listnaté větve, když řve lev, když se vrací suchý letní žár, chraňte a braňte se přílišné zběsilosti slunce. Zephyrem už zmizely sněhy, zima již ustoupila, hle, Beran, pod nímž všechno rozkvétá, provází ryby ve vodách. Ten příkazuje na jaře změnit šat, zelenou barvou se odít a alespoň dočasně rozradostnit tvář. Ten, který ráčí již teď mít na vás podíl a který za krátkou dobu uzná za vhodné dotýkat se svou velebnou pravicí těžkých plodů.

On, největší z mužů, které nosí italská země. On, pravím, jehož na slovo poslouchají vysoké Alpy, pro něhož brázdí půdu otec Apenninus, jemuž úrodná pole zpěněný král Pád rozděluje širokou řekou a žasne nad korunovanými hady ve vysokých věžích a jako svého pána jej po obou březích uctívá; kterého se široko daleko bojí vody Jaderského i Tyrhénského moře, kterého se zaalpská království obávají nebo ho chtějí za vůdce, který váže zločiny tvrdými pouty, krotí je uzdami zákonů a lid řídí spravedlností. On jako třetí přinesl zlatý věk lepšího kovu zesláblé Itálii a do Milána římské umění „laskav k poddaným být, však odbojně rozdrtit válkou“.

6.4.3 Giovannimu Boccacciovi Florentskému, básníku

- (III, 17) Kéž by mi osud dal, abych neustálé starosti tišil básněmi – tak jak si mne ty ve své lásce představuješ – které bych skládal ve skalnaté pustině mračné Cirry nebo u pahorku kastalského pramene a které by tě potěšily! Ale – věř mi, když to přiznávám – láska klame: ta, která často oklamala bohy i lidi. Je to zhouba, protivící se zdravému úsudku.

Jestliže lidé čtou mé básně, jaký máš nyní největší důvod k nářku, že jsou všude zveřejňovány a před zvědavým přítelem se skrývají? Nemohlo se přihodit nic smutnějšího mně ani našim Múzám: vždyť mám své knihy, když se vydávají především k tomu, aby před lidem prchaly a aby se spokojily s tím, že se líbí několika málo pozvaným, aby se zdržovaly klamně přízně, aby pohrdaly lehkověrnému aplausu a tím, že se o nich mluví. Jestliže však osud přeje nadání, abych se třeba ještě za života objevoval v ústech učených mužů, i když jít touto cestou je pro mne vždy obtížné, přece, ač mám sebevědomí, žasnu nad tím.

Zatímco píšu (hle, jaká hrůza!), násilnická Fortuna děsivě hřmí a přináší směsici bolestí a různých obav. Snášet tolik ran a tolik hrozeb je těžké. Ze všech stran přicházejí smutné zprávy: jednoho druhu mi vzala černá smrt, jiného v boji kruté

meče, toho má v moci vězení, jiného nemoc, jeden je potravou ptákům, jiný divokosti dravé zvěře, další rybám pod mořskými proudy. Nemám srdce tvrdé jak ocel, ani mysl ze železa – jsem tím hluboce pohnut. Mlčím o své vlastní historii pohrom, která je dlouhá. Jakými střelami se strefuje do mé zástavy, jakým beranidlem bije do mé hrudi a drásá ji. Vzpírám se a stavím proti ní jak vlastní vahou, tak příklady: v obavách se chvěji, kdo by mohl mocně přemoci takovou obludu. A tak všechen poklid těla a vnitřní pokoj duše ruší boje se Štěstěnou. Přece ale – doufám – zvítězím a poražená divoká přítelkyně mi dá slavný triumf. Ale dokud souboj trvá a duch je v rozrušeném stavu, domnívám se, že současní učenci stěží mohou schvalovat mé činy. Ale když se tobě mé věci líbí, dodržím slovo: přijmi krátkou báseň, čti písmenka znavené ruky a zanech nářků.

6.4.4 Itálii

- (III, 24) Buď zdráva, země Bohu drahá, nejsvětější, buď zdráva! Země, ochrano dobrých, země, postrachu pyšných, země ušlechtilejší nad jiné vznešené kraje, plodnější a nádhernější než všechny ostatní, obklopená dvojím mořem, zdobená proslulým pohořím, úctyhodná pro své zbraně a zákony a pro dům posvátných Múz, bohatá na zlato a hrdiny, k jejíž mimořádné oblíbenosti společně vynaložily úsilí umění a přirozenost a daly světu učitelku.

K tobě se nyní, po dlouhé době, dychtivě vracím – já, tvůj stálý občan. Ty dáš útulek unavenému životu, ty mi poskytněš tolik půdy, aby pokryla mé bezkrevné údy. Tebe, Itálie, vidím plný štěstí z vrcholu zelení pokryté hory Cevennes. Mraky mám už za zády; do mého obličejě vniká svěží vánek a přijímá mě vzduch povstávající z libého větru.

Znovu poznávám vlast a radostně zdravím: Buď zdráva, krásná, rodičko, slávo celé země, buď zdráva!

6.5 Komentář k jednotlivým listům

6.5.1 Ad *Lelium suum*

V roce 1330 vstoupil Petrarca do služeb kardinála Giovanniho Colony, v jehož službách působil i Lello di Pietro di Stefano Tosetti, který je adresátem tohoto listu. S ním Petrarca navázal velmi přátelský vztah, tak že ho ve svých listech nazývá Laelium, stejně jako kdysi Cicero svého zemřelého přítele v dialogu *Laelius de amicitia*. Toto oslovení je znakem hlubokého přátelství mezi oběma muži.⁶⁴

Hned v úvodu této básně je velmi výrazná přírodní motivika. Takový začátek, ve kterém se používají obrazy z přírody, se v literární teorii nazývá *natureingang*. V závěru básně zase užil

⁶⁴ V ciceronovském pojetí představoval pojem „amicitia“ nejen získávání spojenců v politických otázkách, jak to bylo běžné v antickém Římě, ale i vyšší, etický rozměr a lidskou blízkost mezi opravdovými přáteli. Viz Conte, 2003, s. 193–194.

autor starého toposu nazývaného *locus amoenus* (*líbezná místa*). Jedná se o poetický prostředek popisující krásné místo v přírodě, hojně užívaný v antice i ve středověké poezii.⁶⁵ Tohoto toposu použil básník k popisu krásné přírody v okolí svého domku ve Vaucluse. Svěřuje se příteli, že téměř pohaslá láska k jeho milované Lauře opět vzplála, a to vinou Cupida, který na již zestárlého muže líčí léčku.

Verš 15: Z textu originálu není jasné, zda mluví autor stále o stejném ptáku (slavíkovi), nebo slavíka srovnává s ptákem jiným. Argentiův komentář se kloní ke druhé variantě a za druhého ptáka pokládá pěnici černohlavou.

Verš 50: Věta „Scit cetera nutrix“ (víc už ví chuva) je parafrází verše básníka Statia z nedokončeného eposu *Achilleis*: „Hactenus annorum, comites, elementa meorum / Et meministi et meminisse iuvat: scit cetera mater.“ (Achill. 166–167) Má připomínat důležitou roli chůvy v antické společnosti.⁶⁶

6.5.2 Ad arbores suas

Tento dopis byl odpovědí milánskému pánu Luchinovi Viscontimu, v jehož službách později Petrarca pracoval, na jeho dopis, ve kterém Petrarku žádal o některé jeho básně a rouby z jeho ovocných stromů.⁶⁷ Petrarca mu nejdříve odpověděl listem *Famil. 7, 15*⁶⁸, a k zásilce samotných roubů pak ještě připojil dva dopisy ve verších: epystolu *Ad Luchinum Vicecomitem* (II, 11)⁶⁹, která chválí Itálii a Milán, a *Ad arbores suas* (III, 6).⁷⁰

V úvodu listu *Ad arbores suas* Petrarca vyzývá ovocné stromy, aby na začátku přicházejícího jara zrály pro pána Viscontiho, který z nich na podzim bude sbírat plody. V druhé části dopisu autor za pomoci silných hyperbol popisuje Viscontiho moc, vážnost a zásluhy.

Verš 7: Zephyrus (Ζέφυρος) – západní vítr předznamenávající jaro

Verš 8: Aries (řecky Κριός, Beran) – V antice určovalo toto souhvězdí bod jarní rovnodennosti.

Verš 11: „Ille iubet...“ (Ten prikazuje) – Z větné konstrukce není jasné kdo: zda Beran, nebo Visconti.

Verš 16: otec Apenninus – pohoří Apeniny; brázdí půdu – prochází středem poloostrova

⁶⁵ Curtius, 1998, s. 215.

⁶⁶ Petrarca, Schönberger, 2004.

⁶⁷ Špička, 2010, s. 66.

⁶⁸ Viz Příl. 1.

⁶⁹ Viz Příl. 2.

⁷⁰ Špička, 2010, s. 66.

Verš 18: korunovaný hadi – užovka obojková (it. biscione) s korunou, pojídající maurské dítě, sloužila jako znak rodu Visconti

Obrázek 3: Korunovaný had, znak rodiny Visconti, jako součást loga známé automobilky

Verš 25: „On jako třetí...“ – Prvním byl bůh Saturnus, druhým císař Augustus. Petrarca dále v latinském originále použil toponymum „Hesperia“ – tento starobylý název pro Itálii se v poezii užíval od 6. stol. př. Kr.

Verš 26: Parafraze Horatiových veršů „Graecia capta ferum victorem cepit et artis / intulit agresti Latio.“ (Q. Horatius Flaccus – Epistulae; LLA 234, lib. 2, epist. 1, versus 156)

Verš 27: Celý verš „laskav k poddaným být, však odbojné rozdrtit válkou“ je přejat z Vergilia (Aen. VI, 853).

6.5.3 Ad Iohannem Boccacium Florentinum poetam

Tato epistola je odpovědí na dopis Giovanniho Boccaccia Petrarkovi, ve kterém mu vyčítal, že jeho první sbírka poezie už je známá mezi širokým okruhem čtenářů, Petrarca mu ji však ještě osobně nepředstavil. Básník v tom ale ve své odpovědi s Boccacciem nesouhlasí a říká naopak, že básně od širokých mas doslova prchají, aby se zalíbily pouze několika málo jedincům. Tento projev často předstírané skromnosti je u Petrarkey častým jevem.

Ve druhé půli dopisu nařiká Petrarca nad svým duševním rozpoložením, kdy „všechn poklid těla a vnitřní pokoj duše ruší boje se Štěstěnou“. Vyjmenovává rány osudu, které jej stihly, zejména ztrátu mnohých přátel (druhem, kterého mu vzala černá smrt, je jistě kardinál Giovanni Colonna, oběť morové rány v roce 1348).

Dopis byl napsán pravděpodobně v roce 1350. V dopise Boccacciovi ze 7. ledna 1351 (*Famil. XI, 2*) Petrarca píše, že mu odesílá dopis již dříve napsaný, ale „mezi neuspořádaným množstvím dopisů ztracený“ a znovu objevený.⁷¹ Celý dopis viz v Příloze 3.

Giovanni Boccaccio (1313–1375) se s Petrarkovým dílem setkal poprvé v roce 1333, osobně až v Římě ve Svatém roce 1350. Od té doby mezi nimi probíhala intenzivní latinská korespondence o nejrůznějších tématech. Do dnešní doby se dochovalo 17 dopisů Petrarkey Boccacciovi a tři napsané Boccacciem Petrarkovi. V jejich vzájemné korespondenci se „Petrarca stylizuje do role laskavého učitele, který sám sebe sice občas snižuje, ale v podstatě si je jistý svým postavením, zatímco Boccaccio je celkově spokojený v roli snaživého a obdivujícího žáka.“⁷²

Verš 3: Kirra (Κίρρα) je město ve Fokidě, ležící na pobřeží Korintského zálivu. Byl v ní chrám zasvěcený Apollonovi.

Verš 4: Kastaliá je posvátný pramen, pramenící na úpatí Parnasu; býval považován za sídlo Múz.

Verš 15–16: Slovní spojení „per ora docta virum“ (v ústech učených mužů) odkazuje na Vergiliovu verše „Temptanda via est, qua me quoque possim / tollere humo victorque virum volitare per ora.“ (Georg., III, 8–9) a zlomek z Q. Ennia „Volito vivos per ora virum.“ (Ennius Epigrammata (in aliis scriptis servata) 2, 18).

6.5.4 Ad Italiam

Báseň vznikla v květnu 1353 – v měsíci, kdy se Petrarca vydal se ze svého provensálského tuskula Vaocluse zpět do Itálie, kterou už pak do konce života neopustil.⁷³ Ještě z francouzského území se apostroficky obrací na svoji rodnou zem a s pohnutým srdcem ji vzývá, obdivuje její krásy, bohatství a vznešenost.

Důvodem tak vřelého Petrarkova vztahu k Itálii nemusí být ani tak jeho italské vlastenectví (neexistoval jednotný italský stát a básník sám se vždycky považoval za Florent'ana), jako spíš to, že se vracel z Francie – ze země, ke které pocíťoval zášť až nenávisť. Měl „přesvědčení o přirozené italské převaze, projevující se slavnou (římskou) minulostí a ukazující, že Římané

⁷¹ Petrarca, 1984, s. 183.

⁷² „Petrarch plays the affectionate master, who may be self-deprecating but is basically sure of his position, whereas Boccaccio is generally glad to be the willing and admiring pupil.“ (Hainsworth, 2010, s. xxix.)

⁷³ Špička, 2010, s. 30.

a Italové obecně jsou ochránci ctnosti, civilizace a kultury, zatímco Francouzi nejsou nic než barbaři⁷⁴.

Verš 5: „Obklopená dvojím mořem“ – Tyrhénským a Jaderským; „zdobená proslulým pohořím“ – Apeninami

Verš 7: „Pyridumque domus“ (dům posvátných Múz) – *Pieridy* – příjmení Múz podle krajiny Pierie na severním úpatí Olympu, kde se nacházela místa jejich kultu

Verš 10: „po dlouhé době“ – přesně po šesti letech, od chvíle, kdy se v roce 1337 odstěhoval do Vaucluse, se Petrarca vrací do rodné Itálie natrvalo

Verš 14: Cévennes – pohoří v jihozápadní Francii

7 Závěr

Tato práce se věnovala představení života a díla *otce humanismu* Francesca Petrarky. Jejím jádrem byla analýza sbírky *Epystole metrice* a překlad s rozбором čtyř ze sbírky vybraných metrických listů.

Samotná sbírka *Epystole metrice* nám umožňuje charakterizovat osobnost jejího autora: Tím, že se jedná o dopisy, dokládá Petrarkovu stálou potřebu kontaktu s okolním světem a jeho zájem o veřejné záležitosti. Forma sbírky – verše v daktylských hexametrech – nám zase ukazuje na jeho provázání s minulostí a ochotu přejímat staré a osvědčené a uvádět to do nových souvislostí.

Petrarkova osobnost je mnohvrstevnatá. Jako diplomat se s lehkostí pohyboval v aulách nejmocnějších tohoto světa – od papeže, přes italské šlechtické rodiny až k císaři Karlu IV. Po odkrytí této vrstvy nalezneme geniálně nadaného intelektuála, oddaného své filologické práci. Dalším rysem jeho osobnosti je jeho touha po duchovních hodnotách a praxe nahlížení do vlastního nitra.

Další jeho výrazný rys byla láska k literatuře a knihám. Ty pro něj byly vášní. Neobdivoval je jako bibliofil, o fyzickou podobu mu nešlo. Miloval jejich obsah – lépe řečeno jednotlivé autory textů: ty pak považoval za své přátele, jim naslouchal, s nimi rád hovořil a s nimi se i přel. Muselo mu trhat srdce, když si pomyslel, že některý z jeho přátel je ještě zapomenut,

⁷⁴ Špička, 2010, s. 194. „Hodlá všechny přesvědčit o tom, že pouze Italové jsou přirozenými držiteli ctnosti, které může barbar dosáhnout jen italianizací, že je to národ, který má vládnout světu, že jen on je schopen vystavět

uvězněn v nějaké tmavé prašné knihovně. To mu dodávalo odhodlání, aby své přátele z jejich vězení vysvobozoval a vyváděl je na světlo. Knihy mu byly osudem, nad knihou mu bylo souzeno i zemřít.

Tento šest století mrtvý básník může být inspirací i pro dnešního člověka: svojí osobou propojoval politiku, náboženský život, morálku, intelektuální vědeckou práci i uměleckou tvorbu – jedno od druhého u Petrarcky nelze oddělit. Byl člověkem své doby, nebyl zahleděn do minulosti, z té si pouze vybíral to dobré a užitečné pro budoucnost.

8 Prameny a literatura

8.1 Prameny

Biblioteca Italiana: Autore: Petrarca, Francesco. UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI ROMA "LA SAPIENZA". *Biblioteca Italiana* [online]. [cit. 2012-06-22]. Dostupné z: <http://www.bibliotecaitaliana.it/exist/bibit/browse/autore.xq?autore=Petrarca,%20Francesco>.

PETRARCA, Francesco. *Epistole Metriche. Introduzione, testo critico e traduzione a cura di Raffaele Argenio*. Roma: Cicinelli, 1984?.

8.2 Použitá literatura

AUGUSTIN, *Křesťanská vzdělanost: De doctrina christiana*. Přel. Jana Nechutová. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004, 230 s. ISBN 80-7021-740-5.

BARSELLA, Susanna. A humanistic approach to religious solitude: De otio religioso. KIRKHAM, Victoria a Armando MAGGI (eds.). *Petrarch: A Critical Guide to the Complete Works*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, s. 197–208. ISBN 978-0-226-43741-5.

BURKE, Peter. *Italská renesance: kultura a společnost v Itálii*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996. 319 s. ISBN 80-204-0589-5.

CONTE, Gian Biagio. *Dějiny římské literatury*. Vyd. 1. Praha: KLP, 2003, 790 s. ISBN 80-85917-87-4.

CURTIUS, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 1998. 738 s. ISBN 80-86138-07-0.

FIALOVÁ, Tereza. *FRANCESCO PETRARCA: BUCOLICUM CARMEN (VI. a VII. EKLOGA)* [online]. 2004 [cit. 2012-05-09]. Diplomová práce. Masarykova univerzita,

nejdokonalejší civilizaci, že si ho pro šíření víry vyvolil sám Bůh, že v jeho srdci má sídlit Kristův náměstek na zemi i císař“ (Špička, 2010, s. 202.)

Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jana Nechutová. Dostupné z:
<http://is.muni.cz/th/16401/ff_m/>.

HAINSWORTH, Peter. *The essential Petrarch*. Indianapolis: Hackett Pub. Co., 2010. 250 s. ISBN 978-160-3842-891.

JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004. 149 s. ISBN 80-86598-68-3.

KYSUČAN, Lubor. *Antické tradice v barokní latinské literatuře českých zemí*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 158 s. ISBN 978-802-4426-617.

MARCHESI, Simone. Petrarch's philological epic.: Africa. KIRKHAM, Victoria a Armando MAGGI (eds.). *Petrarch: A Critical Guide to the Complete Works*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, s. 113–130. ISBN 978-0-226-43741-5.

NAUERT, Charles Garfield. *Historical dictionary of the Renaissance*. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2004. ISBN 0-8108-4867-8.

NECHUTOVÁ, Jana. *Středověká latina*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995. 114 s. ISBN 80-210-1059-2.

PETRARCA, Francesco. *Listy velkým i malým tohoto světa*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1974, 292 s.

PETRARCA, Francesco, Eva SCHÖNBERGER a Otto SCHÖNBERGER. *Epistulae metricae: Briefe in Versen*. Würzburg: Königshausen, 2004. ISBN 38-260-2886-4.

ŠPIČKA, Jiří. *Petrarca: Homo politicus*. 1. vyd. Praha: Argo, 2010. 334 s. ISBN 978-80-257-0172-0.

ŠPIČKA, Jiří. *Francesco Petrarca a jeho latinské dílo*. In: Francesco Petrarca: Mé tajemství. O tajném střetu mých myšlenek (Secretum meum. De secreto conflictu curarum mearum). Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 7–23. ISBN 80-7298-115-3.

ŠPIČKA, Jiří. *Strategie dialogu v Petrarkově De Remediis* [online]. 2005 [cit. 2012-05-05]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Šrámek. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/45229/ff_d/.

ŠPIČKA, Jiří. *Tajemství skrytého rozporu*. In: Francesco Petrarca: Mé tajemství. O tajném střetu mých myšlenek (Secretum meum. De secreto conflictu curarum mearum). Praha: OIKOYMENH, 2004. s. 24–58. ISBN 80-7298-115-3.

VELLI, Giuseppe. A Poetic Journal: Epystole. KIRKHAM, Victoria a Armando MAGGI (eds.). *Petrarch: A Critical Guide to the Complete Works*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, s. 277–290. ISBN 978-0-226-43741-5.

BARSELLA, Susanna. A humanistic approach to religious solitude: De otio religioso. KIRKHAM, Victoria a Armando MAGGI (eds.). *Petrarch: A Critical Guide to the Complete Works*. Chicago: The University of Chicago Press, 2009, s. 197–208. ISBN 978-0-226-43741-5.

8.3 Internetové zdroje

A timeline of the life of Petrarch. SADLON, Peter. [online]. 2007-09-10 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: <http://petrarch.petersadlon.com/timeline.html>

Arquà Petrarca. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2012-05-28 [cit. 2012-06-27].

Dostupné z: http://it.wikipedia.org/wiki/Arqu%C3%A0_Petrarca

Biscione. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2012-04-09 [cit. 2012-06-23]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Biscione>.

KIRRHA (Xeropigadi) Phokis, Greece. In: *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites* [online]. [cit. 2012-06-29]. Dostupné z:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0006:id=kirra&redirect=true>

Souhvězdí Berana. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2012-06-23 [cit. 2012-06-23].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Souhvězdí_Berana.

ŠPIČKA, Jiří. Petrarca, Francesco - přehled latinského díla. *ILiteratura.cz* [online]. 2004 [cit. 2012-05-05]. ISSN ISSN 1214-309X. Dostupné z:

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/16079/petrarca-francesco-prehled-latinskeho-dila->

The Princeton encyclopedia of classical sites. Stillwell, Richard. MacDonald, William L. McAlister, Marian Holland. Princeton, N.J. Princeton University Press. 1976.

Uggeri, Giovanni (Florence). "Hesperia." *Brill's New Pauly*. Antiquity volumes edited by: Hubert Cancik and , Helmuth Schneider. Brill Online , 2012.

Reference. Masaryk University. 18 May 2012

<http://referenceworks.brillonline.com/entries/brill-s-new-pauly/hesperia-e512310>.

8.4 Subsidia

Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009. 2229 s. ISBN 978-80-7195-289-0.

PRAŽÁK, Josef Miroslav. *Latinsko-český slovník k potřebě gymnasií a reálných gymnasií.* 7., nezm. vyd. Praha: Československá grafická Unie, 1935, xii, 1348 s.

VARCL, Ladislav a Ludvík SVOBODA. *Encyklopedie antiky.* 1. vyd. Praha: Academia, 1973, 741 s.

9.1 Příloha 1: Dopis *Famil.* VII, 15

Ad Luchinum Vicecomitem, Mediolani dominum, de principibus literatis.

- [1] Quales speraveram, imo quidem quales nec speraveram, literas tuas legi. Gratulor inter excellentiam tuam et humilitatem meam hoc saltem intervenisse commercium, talemque michi ad notitiam tui aditum aperuisse fortunam.
- [2] In eo sane quod literarum ipsarum ultima pars iubet, diligentie mee cura non deerit, eoque promptius enitar quo plus delectationis labor afferet: dum ortulanus herbis et arboribus, ego verbis et carminibus incumbam, invitante rivi murmure, qui querulus fugit et dextra levaque prominentem pomiferam silvam secat; cuius studii primitias iam nunc degustabis.
- [3] Etsi fortasse animum altissimis intentum curis ista non tangant, ut temporum mos est, scio tamen illos tam magnos rerum dominos, Iulium et Augustum Cesares, sepe a reipublice negotiis bellorumque laboribus in nostri tranquillitate otii quievisse, et rigentes gladiis dexteras ab hostibus feriendis ad syllabas numerandas, ac voces adversis agminibus intonare interque tubarum clangorem et militarem strepitum exaudiri solitas, ad Pyerii modulaminis dulcedinem transtulisse.
- [4] Neronem transeo, ne preclarum studium gloriosaque nomina illius monstri commemoratione commaculem. Quam deditum Muis Hadrianum credimus, cuius intentio tam vehemens fuit, ut ne vicina quidem morte lentesceret? prorsus, mirum dictu, sub extremum vite spiritum de anime discessu versiculos edidit, quos insererem nisi quia vel tibi vel tuorum alicui notos esse confido.
- [5] Quid Marcum Antoninum loquar, qui cum non ambitione sed meritis ad imperium ascendisset, vetus philosophie cognomen tenuit, novum sprevit, aliquanto maius extimans philosophum esse quam principem? Huius generis exemplorum copia ingens est; vixque aliquis principum sine hac literarum suppellectili se principem, imo vero se hominem esse censebat.
- [6] Sed mutata sunt tempora; reges terre bellum literis indixerunt; aurum, credo, et gemmas atramentis inquinare metuunt, animum ignorantia cecum ac sordidum habere non metuunt. Sed gravis et periculosa materia est, vivum potentem verbis offendere; nec ad offensionem longo sermone opus est: quisquis male vivit, nuda leditur veritate. Mortui autem securius reprehenduntur; nulli gravis est percussus Achilles, ut ait Satyricus.
- [7] Itaque hostes literarum reges nostri temporis, non nominare consilium est; “non est enim” tutum “in eum scribere qui potest proscribere”, ut ait Asinius Pollio, egregius orator, in Cesarem Augustum iocans; cuius ego nunc exemplo, suppressis reorum nominibus, accusationem publicam peregero.

⁷⁵ Zdrojem k těmto přílohám je Rossettiho text dostupný na www.bibliotecaitaliana.it.

- [8] Prope enim omnes idem error agit, et cum nullus eos quos supra retuli, literarum amicos principes sequi velit, certatim Licinium Cesarem imitantur, qui rusticane vir originis ita literas oderat, ut eas «virus ac pestem publicam» appellaret; vox non quidem imperatore digna, sed rustico.
- [9] At non sic Marius, et ipse quoque “rusticanus vir, sed”, ut ait Cicero, “vere vir”, quem licet vel occupatio vel natura literarum ad studia tardiores faceret, literatos tamen homines amabat, precipue poetas, quorum speraret ingenio suarum rerum gestarum gloriam celebrari posse.
- [10] Et nimirum quis est hominum, nisi sit idem prorsus agresti duritie, qui etsi non valde literis delectetur, clarum saltem non cupiat nomen, quod profecto, sicut sine virtute non queritur, sic sine literis non servatur? Fluxa est hominum memoria, picture labiles, caduce statue, interque mortalium inventa nichil literis stabilius; quisquis illas non metuit, oportet ut diligat, omninoque verum est illud Claudiani: Gaudet enim virtus sibi testes iungere Musas; Carmen amat quisquis carmine digna facit.
- [11] Nostri vero, qui nichil nisi satyrico carmine dignum gerunt, quas metuunt literas, oderunt. Itaque cum Licinio sentiunt omnes, nemo cum Mario, ne cum aliis dicam; et — qua nulla turpior desidia unquam fuit — id quod preciosissimum habebant, subripi sibi per plebeios homines passi, eo sensim pervenere, ut iam inter divitias suas gravissima premantur inopia.
- [12] Ita qui pro exiguo censu, pro parvo regni angulo in aciem descendissent, relictum sibi a proavis thesaurum inextimabilem proiecerunt, inque ipsam animi regiam permiserunt alienigenas ingredi, qui eos, non purpureis sed sidereis vestibibus spoliatos, inde depellerent; unde illud regale dedecus videmus, plebem doctam, regesque asinos, coronatos licet; sic enim eos vocat romani imperatoris epystola quedam ad Francorum regem.
- [13] Tu ergo, hac etate vir maxime et cui ad regnum nichil preter regium nomen desit, e duabus principum sententiis cui potissimum te applices, ignoro; sed meliora omnia de te spero. Itaque, ne in longum exeam, breve carmen, quod ex tempore nuper occurrit inter arbores illas de quibus tibi admodum familiariter partem poscis, excellentie tue misi; quodsi placuisse tibi sensero — in eo genere posse enim videor — quam putas et quam occupatio mea spondet, liberalior apparebo. Vale.
- III Idus Martias.

9.2 Příloha 2: Epystola *Ad Luchinum Vicecomitem*

Ad Luchinum Vicecomitem s.

Argolicas si fama volans vulgata per urbes
 Arboris Ausonie quondam, dum splenduit etas
 Aurea, Saturno terris regnante, fuisset:
 Ut reor, Euristeus nunquam tot ferre labores

Cogeret Alcidem, sua ditia poma draconi
 Ortulus Hesperidum male custoditus haberet:
 Hoc potius mandaret opus, nec vinceret aurum
 Nativi dulcoris opes. Felicius omni
 Es, Latium, tellure, quidem prefertilis ora
 Italiae, quam fulva ceres viridisque Minerva,
 Purpureus quam Bachus amat. Tu frondea capris,
 Florea mellificis apibus, pecorique vicissim
 Pascua et irriguis late pulcerrima pratis.
 Tu redolens ortis, variis scatebrosa metallis,
 Arboribusque virens, silvis umbrosa vetustis,
 Alitibusque ferisque frequens, venatibus apta,
 Aucupioque placens, lacubus piscosa profundis,
 Fluminibus distincta vagis et portubus omne
 tuta latus duplicique sedens circumflua ponto,
 Mirificis insignis aquis, et aprica recurvis
 Vallibus, assurgensque iugis estate nivosis,
 Perque hiemes medias ad littora vere benigno
 Temperieque fruens, celo tranquilla sereno,
 Semper odoriferis nebulas purgantibus auris
 Urbibus ampla tuis atque arcibus alta tremendis,
 Consilioque vicens populisque invicta superbis,
 Et terra pelagoque potens, ac rite supremum
 Imperium testata situ, ceu calcibus orbem
 Concutias, stimulative loco pretendis Ydruntem,
 Brundisiumque biceps arthois obicis undis:
 At matutini qua prospicis ostia Phebi,
 Flexa Crotona tegit, graiumque a stirpe Tarentum
 Planta pedis; Regium zephiros a pollice frangit,
 Neapolis sure medium femur occupat altum
 Ianua, et extantes Tirreno in flumine Pise.
 Urbs Venetum diversa tenet veterisque Ravenne
 Menia et Ariminum terrarum terminus olim,
 Ac salis adriaci rabiem que despicit Anchon.
 Quid Mediolanum, medias quod grande medullas
 Robur alit, Patavumque potens fortemque Veronam?
 Quid modo te memorem, studiosa Bononia? vel quid
 Te, genetrix mea cara, loquar, Florentia, quondam,
 Squalida nunc populique manu lacerata furentis,
 Ac nusquam iam stare valens? Quid carmine longo
 Littus utrunque maris, medii quid prosequar imum
 Montis utrunque latus? Series immensa! Reate
 Centron habet, validoque ingens stat poplite Roma,
 cuncta movens rerumque caput, domus alta Tonantis
 Ac sedes terrena dei, terrorque subacti
 orbis et innumeris celo exequata triumphis.
 Salve, bellipotens regio pacisque magistra,

Ingeniis ornata sacris conditaque dulci
Eloquio, excellens cuntas quas maximus ambit
Oceanus nulliqua satis laudata, virorum
Et legum generosa parens, michi latius ipsi
Forte alio cantanda loco! nunc obtulit arbor
Materiam fecunda brevem, quod dulcia tellus
Italia de ramis legeret non aurea poma,
Iudice certa loquor gustu; pars ultima laudum,
En glaciale pirum se se commendat abunde.

9.3 Příloha 3: Dopis *Famil. XI, 2*

Ad eundem, de statu suo deque miserabili et indigno eventu Iacobi de Carraria iunioris querimonia.

- [1] Magnum tempus effluxit ex quo carmen tuum honustum querimoniis ad me venit, cuius, quantum meminisse valeo, summa erat quod cum iter vulgares etiam profanosque crebra otii mei vulgarentur opuscula, tu unus, quo nemo rerum mearum appetentior, nemo ex eis solamen gratius percepturus, expers talium habereris.
- [2] Cui tunc aliquot versiculos reddidi, festinante quidem calamo, non aliam ob causam nisi ne lamentum tuum neglexisse me crederes, eosdemque vix ad exitum perductos inter confusos scripturarum cumulos perdidisti; qui licet sepe non segni studio quesiti nunquam postea sub oculos meos redierint, nunc tamen subito preter spem se se agenti aliud ingesserunt. Intempestivum primo visum est eos ad te mittere; sed quoniam, ut ego sentio et ipsi etiam in fine testantur, “nostra tibi omnia placitura” confidimus, mutare consilium libuit simul ut me pridem tibi, dum perditos nuntiavi, non ficta locutum intelligeres.
- [3] Unum tanto temporis intervallo nominatim addidisse, nequa ex parte te lateam, prope necessarium duxerim. Siquidem carmen illud meum olim tibi scriptum nunc demum ad te veniens me cum fortuna pene equis viribus congressum et velut in acie laborantem tibi offeret, non tamen sine spe magna victoriae; iam me haud dubie victorem, nisi fallor, dies longior fecit. Vivendo didici vite bella tractare; iam fortune ictibus non lamenta non gemitus ut quondam, sed callum durati animi obicio et titubare solitus immobilis iam consisto.
- [4] Itaque indignans illa me tanta telorum nube non ruere et minoribus parum fidens, novissime pectus meum ingenti falarica percussit. Post nudatum nempe tantorum mortibus amicorum latus et erepta tot vite presidia, optimum michi nuper omniumque carissimum atque dulcissimum solamen ac decus meum subita et horrenda ac prorsus indigna morte preripuit,
- [5] virum omni laude sed precipua quadam et angelica morum suavitate conspicuum, quem tibi ac posteris notum esse cupio, Iacobum de Carraria hunc, secundum nascendi ordine ac virtutibus et gloria longe primum, Patavi dominum imo patrie patrem, qui unus, quem ego nossem, post Siculi regis obitum toto orbe supererat amantissimus studiorum et ingeniorum cultor extimatorque iustissimus.

[6] Sed michi de illius viri laudibus dulce erit loqui et meminisse dum vixero. Quod ad inceptum attinet, ille fuit, fateor, cui omnia debebam, cui totus incubueram; illum michi abstulit fortuna, heu quam ferociter quam repente, ut subducto scilicet fundamento unico spei mee, quod simillimum veri erat, me simul everteret. Steti tamen, mestus quidem, non infitior, sed erectus sed interritus eoque securior quod vix ullum iam tale vulnus expecto; deinceps monstrum illud horrificum odero semper execraborque nec timebo. Vale.

Patavi, VII Idus Ianuarias,
raptim, stimulante nuntio.